

סימן קנב

ביאור כמה ספקות בקביעות יום ה'איר-צייט

סיון תשל"ד

לבני אהובי הרה"ג ר' דוד שליט"א.

א) הנה אם נמצא מת ואינו יודע מתי מת אמרינו שהיה לו חזקת חיים וא"כ מת בזמן המאוחר

בהספק.

ומה שחכמים (גדה ד' ע"א) מטמאין בנגע באחד כלילה ולמחר השכים ומצאו מת שכל הטומאות כשעת מציאתו הנה רחוקים שם ד"ה דכל הוא דוקא לקדשים ואפילו להרמב"ם בפ"ח מהל' אה"ט הי"ד מטמאים סתם שהוא לכל דבר, הא הוא דוקא בלא ראוהו חי מבערב ומסתבר דלאו דוקא מבערב אלא אפילו מכמה ימים קודם דמ"ש ורק בנמצא מת שלא ידוע לנו מחיתו אף שודאי כל מת היה חי מ"מ אין זה חזקה על הזמן שנגע בו דודאי איכא מתים בכל יום שלכן אפשר בא למקום זה מת מתחלה ע"י שהביאו אותו או שתיכף שבא מת, אבל הגידון על יא"צ הוא על אדם הידוע להבנים שהיה חי לכן הוא כראוהו חי מבערב דגם רבנו מטהרין, ואף דשם תניא מפני שהוא ספק ברה"ר הוא משום דכל הטומאות כשעת מציאתו הוא סותר לחזקת החיים כדפי' בבאור הגר"א על ההוספתא שחורות פ"ו ה"ז דזה לא שייך לענין יא"צ דכשעת מציאתו אינו עושה דין יא"צ על אתמול, ועיין בסימן שצ"ו שהש"ך מסיק כמהר"מ מינץ שספק אם הוא בתוך שלשים או לאחר שלשים חייב להתאבל דלא כהט"ו ודחה בנפח"כ דברי הט"ו שפליג ומיקל לדיכא בזה חזקה וכן ראוי להורות כי דברי הט"ו דחוקין, ולענין יא"צ גם להט"ו והוא ספק גמי יש לקבוע היא"צ ביום הנמצא שהיה דאי מת.

ב) ובמת בין השמשות הנה בזמן המוקדם אולי היה חי אבל בזמן המאוחר בודאי היה מת ואין ספק מוציא מידי דא, ואוליני לכאורה בחר זמן המאוחר.

ואף דבשו"ת חת"ס או"ח סימן קס"א וקס"ב כתב שיקבע הזמן הקדום שהרי הקדים תפלה לצרה ומטעמים אחרים וגם סובר שיותר טוב שיקבע שניהם שזכות היום עצמו עדיף טפי, מ"מ נראה דהחת"ס לא אמר אלא בהיה היום ברור לדינא אך שנשכח איזה יום היה שבוה מסיק דיקדים אבל בספק בעצם לכו"ע דין בה"ש שלא היה שייך לתקון נשמתו שום דבר ביום שמת ממש אלא ביום שלאחריו דאף אם היה קבר מוכן סמוך לא היה אפשר נמצא שמתחלה היה שתיקונו של מת זה יעשו ביום המאוחר אך במת קודם בה"ש אף שג"כ לא היה שייך במציאות לעשות הקבורה ביום

שמת מ"מ לא שייך למיפלג אבל בין השמשות דהוא ספק שמא הוא מחר יש למיזל לפי הטעם, וגם ריע מזליה הא הוא למחר דדרי כל היום דלעבר היה בחיים דדרי מת אחר כל היום הודאי, וסברא שמקדים תפלה לצרה שכתב החת"ס תמהו דהא לא נפטר כשנודמן שהתענה ביום שלפני היא"צ וכן אף אחר תענית ציבור ואחר תענית בה"ב וכדומה צריך להתענות ביום היא"צ וצ"ע"ק.

ג) מי שמת ביום ל' מרחשון או בל' כסלו ובא שנה שאין למרחשון וכסלו רק כ"ט יום מה יעשה יקבע בא' בכסלו ולא בכ"ט במרחשון וכן בא' טבת ולא בכ"ט כסלו דהא בכ"ט עדיין יהיה חי אבל בא' כבר היה מת. הנה המג"א בסימן תקס"ח ס"ז כתב דאם בהיראצייט הראשון היה ג"כ יום ל' או נקבע היראצייט ברח"ל לעולם ואם אז היה כ"ט יקבע ביום הכ"ט שהרי מת ביום של חשון ולא כסלו וכן בציר השני, והט"ו סובר לעולם קובעין ביום כ"ט, ול"נ דמאחר שיום ל' אנו קוראין ר"ח דספק הוא א"כ יש ליתן לו דין מת ברח"ל והנה שיטת המג"א תמהו מאחר שבכ"ט היה חי איך שייך להחשיבו ליום היא"צ שמת בו וכדוקשה עלי הפמ"א שהובא במחצה"ש, ואין כוונתו בקשיתו ממת בכ"ט חשון דאין להקשות מזה הדין דלא קשיא כלום דכתב המחצה"ש, אבל הוא רק להראות שאוליני בחר היום ולא בחר החדש דלכן אף במת ביום ל' לא שייך שיהיה היא"צ בכ"ט דכתבתי ולא שייך בזה מנהג כיון שאינו מצוי לכן צריך לנהוג היא"צ ברח"ל כהפמ"א.

ד) ואם מת בל' דאדר א' ובשנה פשוטה ליכא יום ל' לאדר יש לקבוע ברח"ל ניסן מטעם שבא' אדר עדיין היה חי וגם בכ"ט אדר היה עדיין חי. אף דבזה ה' טעם לומר כהמג"א לגירסת מחצה"ש שהיא"צ יהיה א' דרח"ל אדר מטעם דרמיק דאדר בשנה פשוטה הוא עומד תחת אדר שני במעוברת, אבל יש טעם גדול לנהוג היא"צ ברח"ל ניסן מאחר דחי בשנה העברה כל חדש אדר, אבל מכיון שיצא מהמג"א יש יותר לעשות כהמג"א, אך אולי כיון שגירסת הלבושי שרד והפמ"ג אינו כן אלא רין אחר דבמת ביום ראשון דרח"ל אדר יתענה ביום ראשון דרח"ל אדר ולא בכ"ט שבשט שהוא דין פשוט וברור ולא הוזכר דין מה שמת ביום ל' לאדר ראשון הרי לגירסא זו לא יצא מהמג"א כלל דין זה וא"כ יכול לעשות גם בניסן דיש טעם לכאן ולכאן.

אביד אוחבר בלוג.

משה פיינשטיין